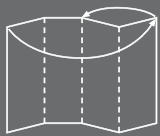

Deze 4 pagina's
kunt u vouwen
tot een folder!

Fiets ROUTES

Informatie

Het vruchtbare land oprijzend uit de zee trok al ver voor de jaartelling nomadische stammen aan. De kuststrook beviel hen zo dat zij zich er permanent vestigden. De krachtmeting van natuur en mens, rijk aan cultuurhistorie, vormde de Bouwhoek. In het gebied beheert It Fryske Gea De Slachtedyk, drie Dykspuiten en buitendijkse kwelders en slikvelden. De fietsroute over een hoge kwelderrug door een licht glooiend landschap langs de zeedijk en over de Grienedyk is een verademing.

Route:

RA is rechtsaf, LA is linksaf.

Start in Firdgum op de terp voor de Yep Hettinga Skoalle en RA de Camstrawei tot de Hoarnestreek en vervolgens LA.

Voorbij Oosterbierum over de Slachtedyk verder langs de Hoarnestreek tot bij Sexbierum.

LA de Latsmaleane.

Bij schelpenpad RA tot de Singel van Liauckema State.

LA langs Singel en de poort rechts aanhouden en terug naar de Hoarnestreek. LA tot aan Ropta State.

RA via de Sylsleane naar het gemaal Roptasyl.

RA langs de Sédyk langs twee Dykspuiten.

Verder langs de Sédyk en Dyksvaart naar Koehool.

Bij de bunker uit WO II buigt de nieuwe Deltadijk af van de oude Sédyk van 1930.

Verder naar de grootste Dykspuit van It Fryske Gea bij Dykshoek (*Dykspuit Firdgum*) en door naar Dykshoek.

RA en na 50 m LA de Griene Dyk.

Dit was tot 1505 dé noordelijke Sédyk en is nog het enige stuk originele dijk in Noordwest Fryslân.

Na ruim 3 km RA de Hoarnestreek tot de Camstrawei en LA terug naar Firdgum.

De route door Oud-Barradeel is 28 km met varianten van 15 km (tot de Slachtedyk) en 20 km (tot Liauckema State). Zie kaartje. In het relatief open gebied kan de route bij een noordelijke wind ook andersom worden gefietst.

Het Yeb Hettinga Museum is open in het weekend (13.00 tot 17.00 uur) en op afspraak.

Parkeren

Parkeren kan bij de kerktoren aan de Camstrawei in Firdgum. Fietsen zijn in de nabije omgeving niet te huur.

It Fryske Gea
Postbus 3
9244 ZN Beetsterzwaag
Tel. (0512) 38 14 48
E-mail info@itfryskegea.nl
Website www.itfryskegea.nl

Fietsen in de zilte zeelucht

Ontdek de Bjirmen, een ontmoeting in het spannende grensland van de wildernis van het Wad en de rijke cultuurhistorie achter de zeedijk

Firdgum

Torenavk

Wat de Bouwhoek is voor de mens, zijn de buitendijkse kwelders en slikvelden voor de vogels: een onmisbaar voedselgebied. En niet te vergeten de Dykspuiten aan de landzijde, ware vogelparadijzen die ook dienen als hoogwatervluchtplaats. De kleiputten zijn erfenissen van de dijkophoging in de negentiende eeuw en kleine natuurlijke pareltjes in een door mensenhand gevormd landschap. Samen met het Doanjumerleech en Bûtlân bij Boer behoren ze tot het gebied De Bjirmen van It Fryske Gea.

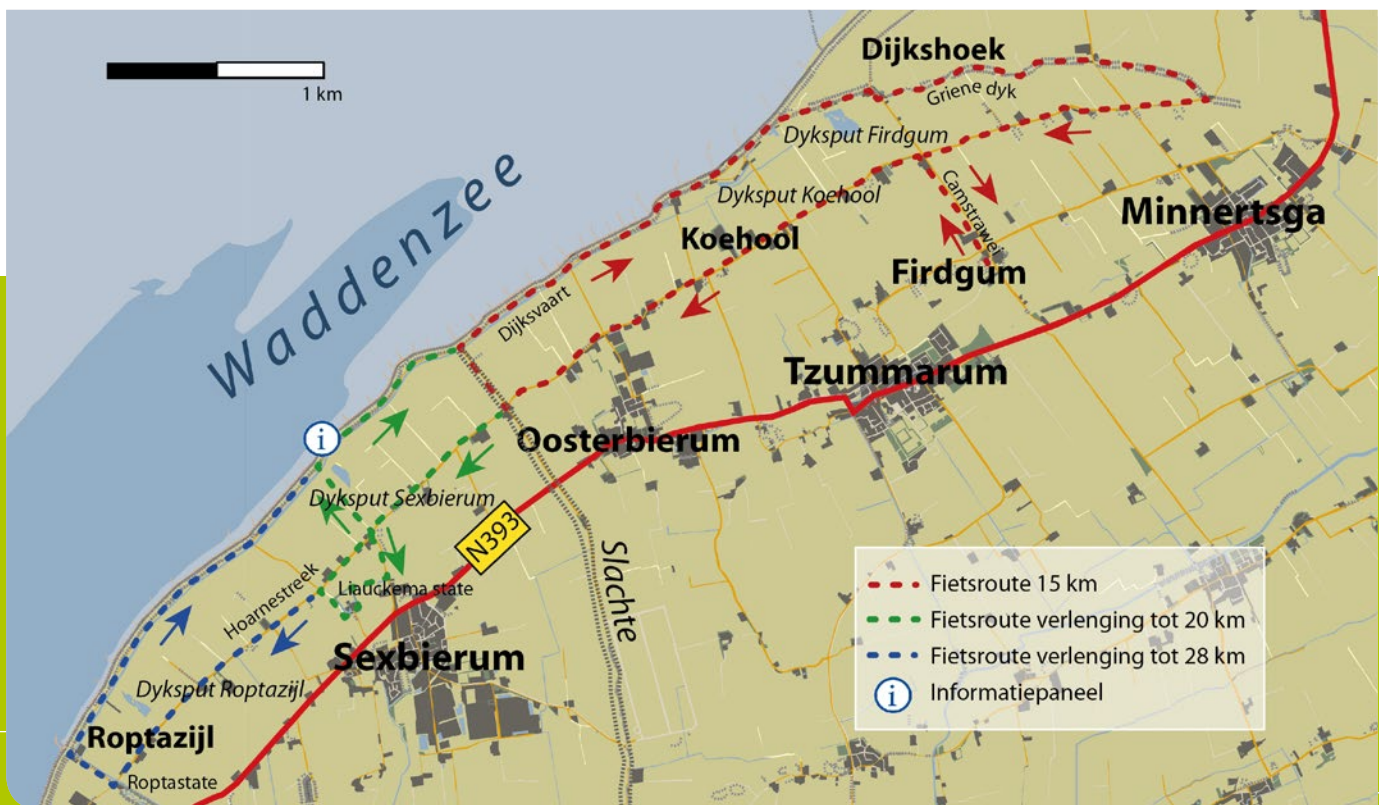
Tekst: Fokko Bosker

Foto's: Dico de Klein, Gerke A. Hofstra, Anton Huitema, Hans Pietersma, Tjerk Kunst, en Albert Wester

Het diffuse grensland tussen land en water kan met recht tot model kraamkamer van Fryslân worden uitgeroepen. Op de hoog opgeslibde kwelderwallen vestigden zich al ver voor het jaar nul de eerste bewoners. Ze leefden van de visvangst, hielden wat vee en bewerkten de kleine akkers om hun boerderij. *'Deus mare, Friso litora fecit'*. Deze oude Latijnse spreuk geeft treffend de verhouding van de Friezen tot de zee weer. 'God heeft de zee, de Friezen het land geschapen.' Het was een wedloop om droge voeten te houden, eerst door terpen op te werpen, later door dijken te bouwen.

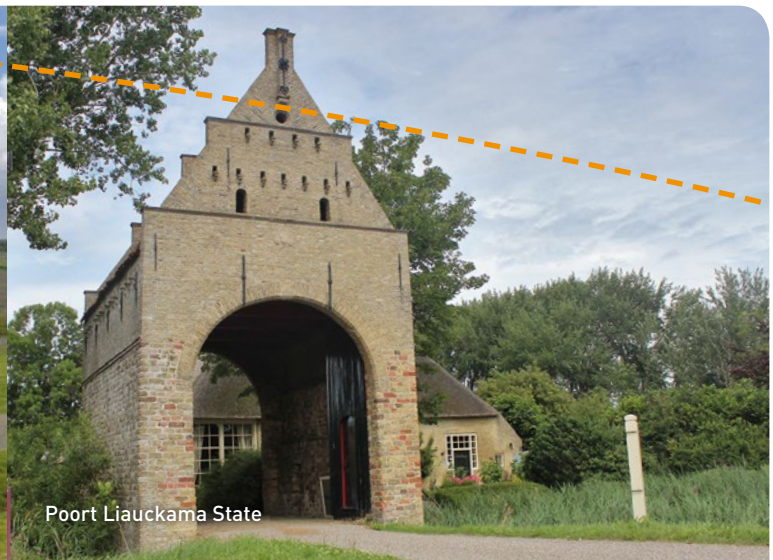
Rijke historie

De terp waarop Firdgum met de middeleeuwse kerktoren ligt, biedt een weids uitzicht over het omliggende boerenland met granen, suikerbiet, uien en aardappels. De op Deltahoogte gebrachte zeedijk - met de inmiddels ingedijkte oeverwallen - tekent zo'n twee kilometer verderop scherp af tegen de horizon. De verschillende gewassen schilderen een kleurig blokkenpatroon op het land. De ideale mix van grof zand en zee-kleideeltjes is goed te bewerken en vochthoudend. Vanaf de Middeleeuwen was vooral de verbouw van vlas populair. Het linnen uit Firdgum en omgeving was tot ver in het buitenland

Dykspuit bij Sexbierum

Poort Liauckama State

geliefd bij de adel en geestelijkheid. De voorname Sjaerdafamilie uit Franeker bezat grote stukken grond in de Bouwhoek, evenals het voormalige klooster Lidlum bij Oosterbierum. De abt benoemde de pastoors voor Firdgum. Boerderij Camstra State heeft in de opkamer nog een grote schouw met bovenmantel van zandsteen, bewerkt in vroeg renaissance stijl, daterend van ongeveer 1500. Het getuigt van de welvaart van de boerenstand. Het mag duidelijk zijn dat niet iedereen deelde in de rijkdom en welvaart die het land en de handel brachten. De arbeiders en kleine keuterboeren waren vaak afhankelijk van meerdere inkomstenbronnen en moesten ook het Wad op voor de visvangst of het rapen van eieren.

Yeb Hettinga Museum

Tegenover de ingang van de veertiende eeuwse zadeldaktoeren bevindt zich de oprit naar het Yeb Hettinga Museum met op het terrein een sober zodenhuis. Het pand is een reconstructie van een eenvoudig huis uit de vroege Middeleeuwen, opgebouwd uit zoden van de kleiige graslanden. Het museum gebruikt de stal voor excursiedoeleinden. In de vroegere school liggen vondsten van Yeb Hettinga, amateur archeoloog en verzamelaar van curiosa en oude landbouwwerktuigen. De bijzondere sneuper kocht in 1986 het verwaarloosde Camstra State en knapte het op. Hettinga overleed in 1999. Zijn nalatenschap wordt beheerd door een stichting.

Middeleeuwse zomerkade

In de elfde eeuw verrezen de eerste dijken die de terpdorpen op de langgerekte kwelderrug zo goed en zo kwaad als moge-

lijk verdedigden tegen de grillen van de zee. Het waren in die tijd niet meer dan aarden wallen tot borsthoogte, een simpele verhoging van de zomerkade van de kwelder. Maar wat een werk was het om dit stelsel van dijken aan te leggen en te onderhouden. De monniken en boerenstand brachten sluisen aan voor de afwatering zoals bij Roptazijl. Zo ontstond het beeld van een volk dat zich ontworstelde aan het water.

In de weldadige zilte zeelucht gedijen niet alleen de gewassen op het land, maar de frisse zeebries is ook een genot tijdens het fietsen. Het zuivert de longen en luchtwegen. De kronkelende geasfalteerde Hoarnestreek, in de volksmond de 'Ald Dyk', loopt zo'n beetje parallel aan de zeedijk en volgt precies de loop van de vroeg middeleeuwse zomerkade en de oude bedijking. Het weggetje meandert lieflijk langs voorname boerenplaatsen en opgeknapte arbeidershuisjes die boomrijke oases vormen in het glooiende akkerbouwgebied met onder andere duurzame gerst voor bier. De heuvel links in het vlakke land is een stinswier, een restant van een vroeg middeleeuws verdedigingswerk. Hiervan waren er veel in Fryslân. Deze 'Hege Wier' is één van de gaafste overblijfsels. Duurzaam doet het overigens goed in deze hoek van Fryslân, gezien de aanwezigheid van een biologische witlofkwekerij en het biologisch dynamisch landbouwbedrijf Gerbrandastate met boerderijwinkel.

Visvriendelijk gemeal

In Liauckama State zit tegenwoordig een restaurant en pension. Het was vanaf de veertiende eeuw de residentie van een beroemd maar inmiddels uitgestorven geslacht. Er zijn

Haas

Huiszwaluw

Op de zeedijk bij Roptazijl

Buitendijks vogelparadijs bij Westhoek

bronnen die verwijzen naar Liauckama's die in de elfde eeuw deelnamen aan een Kruistocht onder leiding van Godfried van Bouillon. Het poorthuis dat de entree vormt naar het met een gracht omringd stinzen terrein is nog oorspronkelijk. De state zelf werd in 1824 uit geldnood afgebroken. Het schelpenpad biedt mooie doorkijkjes op de huidige boerderij. Ropta State met een langgerekte Roodbaartuin in Engelse landschapsstijl is helaas niet toegankelijk.

Het gemaal Roptazijl wordt gerenoveerd en visvriendelijker gemaakt zodat de palingen beter kunnen passeren op hun trek naar de Sargasso Zee waar hun paaiplaatsen liggen. Na drie jaar bereikt hun kroost als glasaaltjes de Nederlandse kust weer. De driedoornige stekelbaars moet hier doorsteken op de trek naar paaiplaatsen in zoetwater. Zij vormen weer het hoofdmaal van lepelaars, zodat de maatregel vele winnaars oplevert.

Dykspuiten als vogelparadijzen

De drie Dykspuiten die It Fryske Gea in beheer heeft zijn erfennissen van de dijkophoging in de negentiende eeuw. Bij hoog water of stormvloed dienen ze als vluchtplaats voor de vogels, zoals vroeger de terpen voor de Frisii, het Germaanse volk ten tijde van de Romeinen. Het zijn niet alleen cultuurhistorische kleinoden, maar ook ware vogelparadijzen. Steltlopers zoals plevier, kanoet, kievit, scholekster, tureluur en wulp, diverse meeuwensoorten en eenden gedijen op de scheidslijn van zout en zoet. In het riet broedt de kleine karekiet en zelfs de roep

van de roerdomp klinkt tussen het gekwetter en gesnater van de andere druktemakers. Een bont geschakeerd vogelparadijs. De zoute kwel biedt het zeldzame zilt torkruid een goede biotoop, evenals het kweldergras en melkkruid. De zee blijft hier nadrukkelijk op het land kloppen, het onvoorspelbare water is nooit ver.

Uitzicht over het Wad

Wie ter hoogte van de Slachtedijk de zeedijk oploopt heeft een prachtig uitzicht over het Wad met grote groepen vogels die over de kwelders suizen en valkjes die loeren op een buit. In een akker staat een haas hoog op de poten, de langoren gespitst, terwijl honderden schapen en lammeren zich in de luwte van de dijk te goed doen aan het gras of loom liggen te zonnen op het asfalt. Heerlijk land, Fryslân.

De Hege Wier

Melkkruid